

ПРОФ. ТОДОР БОЯДЖИЕВ – НАЙ-ДОБРИЯТ ПОЗНАВАЧ НА ТРАКИЙСКИТЕ ГОВОРИ

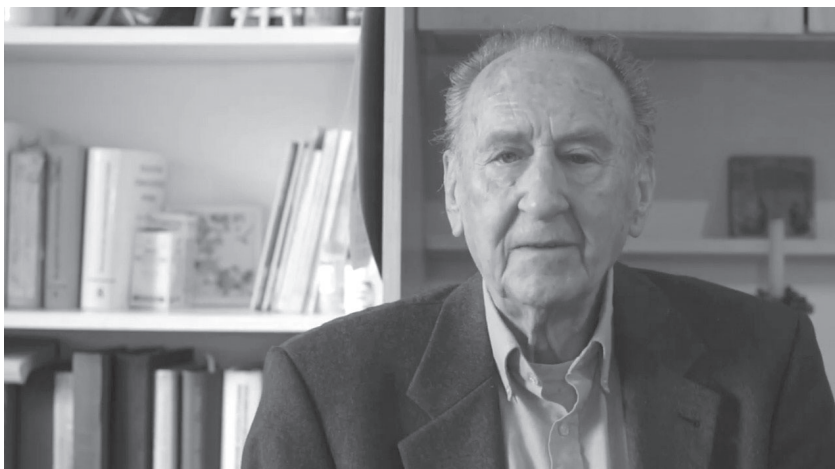
*Българският език ще запази значението си за света,
беше убеден именитият ивайловградчанин*

Златка Михайлова

През 2026-а се навършват 95 години от рождението на големия български езиковед проф. д-р Тодор Бояджиев /1931-2022/, чийто житейски път започва от Ивайловград. Роден в семейството на бежанци от Беломорска Тракия, той завършва през 1955-а специалността „Българска филология“ в Софийския държавен университет. Верен на тракийските си корени, учителствува в родния си край, след което става асистент в катедрата по български език на Софийския университет. Към академична кариера го насочват неговите преподаватели, сред които са известните учени проф. Кирил Мирчев, проф. Стойко Стойков и проф. Любомир Андрейчин.

След специализация в Прага Т. Бояджиев разработва и защитава докторат на тема „Говорът на с. Съчанли, Гюмюрджинско“. Негов научен ръководител е проф. Стойко Стойков. Ето какво пише авторът за своето проучване: „Първото ми запознаване с говора на с. Съчанли стана през 1956 г., когато посетих като учител селата Ботурче, Вис и Ветрушка в тогавашната Ивайловградска околия, които бяха населени с преселници-съчанлийци. По-късно за пълно-

Проф. д-р Тодор Бояджиев

то проучване на говора бях подпомогнат от Тракийския научен институт, който през 1962 г. ме командирова за двайсет дни в селата Книжовник, Долно Войводовино и Жълти бряг, Хасковско, и в квартал „Веселчане“ в Кърджали, където живеят също голям брой преселници. През 1964 г. отново посетих Книжовник и Кърджали. Така последователно в продължение на няколко години имах възможност да посетя всички места, където живеят преселници от селото, и да събере необходимия материал за това описание. Разлики в говора на преселниците в различните селища със съвсем малки изключения /явни по-късни влияния/ не се откриват. От многобройните преселнически тракийски говори изборът ми падна върху с. Съчанли, защото селото е било едно от най-големите чисто български села в Западна Тракия, населено със старо българско население, и защото многобройните преселници от това село живееха и продължават да живеят компактно, запазили добре своя диалект“.

Научният труд за съчаналийския говор, издаден от БАН, днес е библиографска рядкост. Това задълбочено изследване,

както и трудовете „Говорът на тракийските преселници в с. Орешник, Елховско“ и „Български говори в Западна /Беломорска/ и Източна /Одринска/ Тракия“ утвърждават Т.Бояджиев като най-добрия познавач на тракийските говори. Тракийският говор обхваща южната половина на Тракийската равнина по течението на Марица. В пределите на България той заема Първомайско, Хасковско, Харманлийско, Свиленградско, Тополовградско и Елховско. В миналото е включвал значителни части от Гръцка и Турска Тракия, чието население е насилствено изселено след Балканската и след Първата световна война.

Проучвания на проф. Бояджиев на особености на тракийски говори в с. Еникьой, Узунклюпрійско, с. Дервент, Дегазачко, Еникьой и Габрово, Ксантийско, в села в Странджа и на други места са публикувани в списанията „Известия на Института по български език“, „Българска диалектология“, „Език и литература“, „Годишник на Софийския университет - Факултет „Славянски филологии“, „Славистични изследвания“ и други академични издания. През 1991. г. е отпечатана неговата книга „Българските говори в Западна /Беломорска/ и Източна /Одринска/ Тракия“. Избрани негови трудове, които бележат етап в развитието на българското езикознание, са поместени в книгата му „Книжовен език и диалекти“.

Респектиращата му професионална биография включва дългогодишна преподавателска работа по съвременен български книжовен език, българска диалектология и езикова култура в университетите в София, Шумен, Велико Търново, Пловдив, а също в Москва и Хамбург. Името му стои на кориците на университетски учебници, сборници и помагала, на учебници по български език за българското училище. Той е дългогодишен главен редактор на списание „Български език и литература“, дългогодишен ръководител на катедра,

заместник-декан и декан, ръководител на архива по диалектология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Ръководител е на лабораторията по експериментална фонетика към Софийския университет и Института по български език на БАН. Директор е на Института за български език. През 1989 г. е избран за член-кореспондент на БАН. Заради научните му приноси проф. Бояджиев е избран за член на Международната комисия по фонетика и фонология на славянските езици и за председател на българската секция към Международния комитет на славистите. Носител на държавни ордени и отличия.

Значителен е неговият принос за изграждането и укрепването на Висшия педагогически институт в Шумен, по-късно Шуменски университет. Там е ръководител на катедрата по български език, заместник-ректор и ректор. През 2001 г. е удостоен с титлата „Почетен доктор на Шуменския университет“, а общинският съвет на Шумен го удостоява със званието „Почетен гражданин“. По случай достолепната 90-годишнина на проф. Бояджиев ректорското ръководство на Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ го удостоява с почетен плакет. „В академичната памет Вие сте един от най-значимите и талантиви изследователи на съвременния български език, българската диалектология и езиковата култура, с оригинални научни идеи и мащабно творческо мислене“, се казва в поздравителния адрес. Незабравим преподавател с пословична работоспособност и човечност, утвърден автор на учебници, сборници и помагала, дългогодишен главен редактор на списание. „Български език и литература“, с висок научен авторитет, носител на академична нравственост и почтеност. В годината, в която нашият университет отбелязва половин век от основаването си като самостоятелно висше училище, с респект и признателност Ви

благодарим за приноса и значителните заслуги за превръщането на ВПИ-Шумен в модерен университет с перспективни специалности и съвременна материална база“, завършва поздравлението.

Академичният състав на катедрата по български език подготвя специален том с международно участие от поредицата „Отговорността пред езика“. „Изданието се посвещава на човека и учения, осмислил целия си съзнателен творчески път под знака на изключителната отговорност пред езика. Той не само умее по интересен начин да представи езиковата материя в лекциите си, но и да работи със студентите и кръжоците по диалектология и по съвременен български език, да организира диалектоложки експедиции, да помага на изявените студенти в подготовката и участието им в научни конференции“, пише в предговора. Телевизия - Шумен посвещава на проф. Бояджиев и на 50-годишния юбилей на катедрата по български език своя филм „От първо лице“, реализиран с помощта на община Шумен.

По повод 90-годишнината Съюзът на тракийските дружества в България и Тракийският научен институт награждават учения с най-високото отличие - медал „Капитан Петко войвода“ с лента за неговите научни приноси и активна гражданска позиция. През 2012 г. на проф. Бояджиев е присъдено високото звание „Доктор хонорис кауза на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ по предложение на Филологическия факултет. „Да се напомня за езика никога не е излишно; да се ратува за усъвършенстването му, е винаги полезно. Наше неотменно задължение е да защитаваме родния си език, като същевременно търсим разковничето за неговото обогатяване и използването на всичките му многоцветни багри, които да го направят модерен, витален и самобитен“, казва той в академичното си слово на тържествената церемония.

Извървял пътя от Ивайловград до голямата наука, чл.-кор. проф. Тодор Бояджиев оставя име на учен с всепризнат авторитет сред българистите и славистите у нас и чужбина, с дейно участие в националния и международния научен живот, на езиковед с широки интереси, ерудиран познавач на диалектното богатство, лексиката, фонетиката и фонологията, изследовател с модерно виждане и размах, учител на поколения езиковеди. „Българският, като един от езиците на християнството, ще продължава да има авторитета и значението си за света. Целта на лингвистите е именно да го запазят, да го обогатяват разумно с чужди думи, да се грижат за неговата чистота“, казва проф. Бояджиев на научна конференция на тема „Българският език – история, настояще, бъдеще“.

В края на 2024 г. библиотеката към Шуменския университет получава дарение от езиковеда проф. д-р Андрей Бояджиев, син на проф. Тодор Бояджиев. На разположение на студенти и преподаватели са броеве от списанията „Съпоставително езикознание“ и „Български език“ от личната библиотека на покойния учен, останал в паметта с модерното си мислене и възрожденски дух.

Този скромнен текст не претендира за изчерпателност. Той е още един поклон пред паметта и делото на големия учен и университетски преподавател, сред чиито студенти в Софийския университет бе и пишещата тези редове.

ИЗТОЧНИЦИ

1. *Своден каталог НАБИС* - <https://unicat.nalis.bg/>
2. *Сайт на Софийския университет* <https://www.uni-sofia.bg/>
3. *Сайт на Шуменския университет* <https://www.shu.bg/>
4. *Сайт на Пловдивския университет* - <https://uni-plovdiv.bg/>
5. *Сайт на СТДБ* - <https://www.stdbg.org>